

Opbroecke. Hier wordt op locatie en live radiokritiek bedreven in een samenspraak van drie critici (Tindemans, Van Opbroecke, Van Bladel). Van deze bijzondere vorm van toneeljournalistiek is in het archief van Tindemans uiteraard niets terug te vinden: er werd ter plekke geïmproviseerd. 'Ergens' op de BRT moeten er echter nog sporen te vinden zijn van dit ongezouten programma: na een half jaar komen de directies van de grote stadstheaters, NTG voorop, tegen het programma in het verweer en wordt de BRT-directie gepord iets te ondernemen tegen de destructieve geest van dit programma. Ze vangen echter bot: 'Hemmerechts heeft me nogal expliciet gerustgesteld nopens de houding van Vandebussche, die trouwens reeds tijdens een gesprek, volgens H., zeer harde en duidelijke woorden heeft gesproken tegen Vic de Ruyter over "trannie die ze menen te kunnen of te mogen uitoefenen over teatercritici". Volgens Hemmerechts zal Vandebussche alle bezwaren van de Gentenaars en anderen tegen uur, formule en inhoud van *De zeven kunsten* beslist afwijzen en hen voor hun publiciteit verwijzen naar het tweede programma." (brief Van Opbroecke, 2-9-66). Het programma zal nog tot januari 1969 in de eter blijven.

Openbare functie

Het zijn de laatste jaren van Tindemans als recensent. Meteen zijn meest effectieve periode: hij is dan niet alleen criticus bij de radio, maar ook recensent bij *De Standaard*, twee media die een groot maatschappelijk belang vertegenwoordigen. En Tindemans is in grote vorm. Dat blijkt al uit zijn eerste recensie over *Othello* in de KVS: 'De passages die deze mannelijke man tonen als een poëet in de pijn, groeien niet eens tot passie uit (...) Instrumentaal vangt Struys dit op met rauwe holle kretten, met uit-de-tijdse operabravuur, met potige gesticulatie à la King Kong, een oerwoudnikker zoals wij die ons in kolonialistische zelfgenoegzaamheid inbeelden. Deze Leeuw van Mauritanië blijkt een huiskatje dat zich de klauwen scherpt aan de tafelpoot. (...) Achter de fraaie borstwering van C. Lomme (Desdemona) steekt evenmin een figuur. Ze is banaal-lief, sensueel meer door geraffineerde corsettagage dan door aanleg. Ze is geen jeunesse-dorée-meid die in passie zichzelf is voorbijgehouden, ze is niet eens een wijfje met een vracht opgejutte sex-appeal.' (dS, 20-2-67)

Deze recensie parelt niet alleen door adjectivische verrassing of metaforische wulpsheid, taalgevatheid die trouwens altijd bij Tindemans voorop staat, ze modelleert ook op een andere manier Tindemans' kritiek-couture: hij kijkt nl. naar voorstellingen van

uit een grote kennis van auteur en stuk; gaat op zoek naar de houding van de regisseur, staat uitgebreid stil bij personagebeeld en actievermogen, stelt vragen bij kostuum en ruimtebeeld, en heeft dan ook nog geluisterd naar de kwaliteit van de vertaling en de tekstzeggings. Al deze voorstellingsaspecten worden afgewogen aan de eigenzinnigheid, doorzichtigheid, maar ook plasticiteit en verbeelding waarmee de regisseur vorm heeft gegeven aan wat tot dan een louter papieren bestaan geleid heeft. En dat alles wordt dan nog eens afgezet tegen de actualiteit van mens- en wereldbeeld en hoe het theater daarover al dan niet een uitspraak doet.

Met de jaren is Tindemans niet milder geworden, wel integendeel. Met felheid gaat hij nog steeds tekeer tegen middelmaat en onkunde. Maar met dezelfde energie masseert hij ook wat in zijn ogen steun verdient. De openbare functie die hij nu bekleedt en de sérieux waarmee hij zich van zijn taak kwijt – hij is nu recensent voor het hele professionele theater, een unicum in de krantenkritiek, bovendien begeleidt hij elke première met een interview – maakt hem extra zichtbaar. Tindemans gebruikt deze plek, deze 'macht', om zijn mening over theater uitgebreid lezer, kijker, en maker in te peperen. Niet alleen via zijn recensies, maar ook d.m.v. wekelijkse columns *Voetlicht* waarin hij loskomt van voorstellingen en meer algemene aspecten van het theater aan de orde stelt: buitenlandse stormen (b.v. de Vietnamstukken van Stein en Brook) maar vooral inlandse rimpels of juist het gebrek eraan: aan opleidingsmogelijkheden, spreiding, kritiek, enz.

Het maakt hem allemaal niet geliefd. Nu was Tindemans na al die jaren al gewend geraakt aan de gebeten reacties van theatermakers en andere personen die zich persoonlijk aangevallen voelden. Altijd weer wordt hem negativisme in de schoenen geschoven, een gebrek aan nuanceren, aan objectiviteit. Tindemans beantwoordt de reacties met veel geduld, gaat in op elk misverstand, probeert uit te leggen waarom hij wel van theater houdt, maar vaak niet zoals het bij ons gemaakt wordt. Zijn antwoord aan Rik Lanckrock n.a.v. een NTG-recensie is tekenend voor zijn kritische houding: 'de manier waarop ik mijn kritiek bedrijf, is ook voor mij volkomen bijzaak; het gaat om de zin van het theater, waarin ik nog geloof. De parochiale activiteiten die ik seizoen in seizoen uit bij ons meemaak kan ik geen theater noemen. Dat is evenzeer het geval voor de meeste vertoningen te Antwerpen en te Brussel (zeker daar), maar precies omdat Gent nieuw was en dus met een frisse aanpak kon starten, is de ontgoocheling zo groot

geworden. We hebben een schouwburg bij waar ook alweer geen theater wordt vertoond. Dan wordt het inderdaad mijn taak dit theaterleven meer te schaden dan te bevorderen; liever gisteren verdwijnen dan morgen. Met dit soort bedrijvigheid wordt op lange termijn niets maar dan ook niets uitgebouwd.' (brief, 26-7-66)

Op 3 juni 1968 dient hij ten slotte zijn ontslag in bij *De Standaard*. Herhaaldelijk had hij al zijn ongenoegen laten blijken over de behandeling van zijn stukken, telkens zonder enig gevolg. Een opeenstapeling van laksheid en nalatigheid, een totaal gebrek aan betrokkenheid wordt hem nu te veel. Dit keer is zijn quarantaine gemeend. Hij zal definitief de journalistiek vaarwel zeggen.

Het is een cliché dat academisch gevormde critici (in Tindemans' geval louter zelfopleiding) meteen ook doorwrochte dorheid verkiezen boven dwarse fantasie. Voor Tindemans geldt dit soort domme tegenstellingen niet: een voorstelling kan én sociaal treffen en entertainen, kan intelligent en speels zijn, moeilijk en toch licht, gevoelig en toch kritisch. Louter oppervlakkigheid, domheid, sentimentaliteit, commercialiteit daarentegen vinden geen genade. Het behoort tot de wonderlijke kanten van zijn onvoorspelbare geest dat hij van de barok van Marijnen hield en van het arme theater van Grotowsky, van de spraakzame Brecht en het lichamelijke Living Theatre, van de karige Pinter en de zottigheid van Jérôme Savary met zijn anarchistische troep Le Grand Magic Circus.

Tindemans geloofde in de kracht van het theater, maar zwoer niet bij een programma, een stijl, een gestolde traditie. Met elke theatermaker was hij in principe bereid op reis te gaan, zonder stafkaart of uitgestippelde route. Maar wel met ogen open, blik op scherp, pen gepunt, en hersens op actief. Een publikatie van zijn verzamelde recensies zou een toetssteen kunnen worden voor wie vandaag en morgen op een zinnige manier met theater om wil gaan.

Luk Van den Dries

Dit is een sterk verkorte versie van een artikel dat binnenkort verschijnt in het huldeboek *Bij open doek* dat binnenkort n.a.v. Tindemans' emeritaat uitgegeven wordt. Wie vóór 15 augustus intekent wordt opgenomen in de tabula gratulatoria van het boek. Informatie bij uitgeverij Pelckmans, 03/664 53 20.